

Jiří Pražák.

Do řad právnických učitelů našeho vysokého učení Karlo-Ferdinandova a spolu do řad českých pracovníků vědeckých zasáhla zase nelítostná smrt a rukou lakotnou uchvátila si kořist vzácnou. Dvorní rada Jiří Pražák, řádný profesor veřejného práva rakouského, podlehl dne 29. března zákeřné nemoci, která ho po dvě léta krušila, přinutila po dvakráte na celý semestr přerušiti činnost učitelskou a přece nedovedla v něm až do posledních dnů utlumiti zájem na práci vědecké. Život námah plný a plodný se tu končí ve věku, který ještě jest dalek od oněch hranic, jež příroda klade platným výkonům ducha. Dovršuje se právě třicet roků Pražákovy akademické působnosti učitelské, mnohem déle trvala jeho vědecká činnost badatelská a spisovatelská. Spolu takměř pětadvacet let měl účast v redakci »Právníka«, a letos byl by se dovršil desátý rok jeho praktické činnosti ve veřejné správě — v samosprávě zemské, kteráž mu měla býti, jak sám kdysi skromně naznačil, zdrojem praktické zkušenosti pro obor naukový, jež pěstoval; ale nepoměrně závažnější nežli to, co mohla mu poskytnouti, bylo, co on sám do ní přinesl: dokonalou, pronikavou, všestrannou znalost ducha i forem práva veřejného. Obsáhlý obor agend v nejvyšší stolici autonomní větve samosprávné byl jeho péči svěřen; dával se tu nezřídka na cesty, na něž nepadají paprsky přízně veřejného mínění, ale provázival ho souhlas mužů, kteří, jako on sám, byli přesvědčeni, že přízeň doby není spolehlivým měřítkem platných činů ve službách dobra obecného.

Ačkoliv i zde bude památka jeho vděčně zachována, přece nade vše přirovnání větší, významnější a trvalejší zůstane dosah jeho práce vědecké. V ní tkví pravé a vlastní jeho dílo životní, v ní jeho hodnota pro soubor té stránky života národního, jež především zřízením samostatné české university dostala pevný podklad a živé podněty. Byl z hloučku akademických učitelů, kteří z vysokého učení jazykově společného přešli na oddělené české, a splnila-li universita česká nejen váhou a působivostí slov z kateder hláсанých, ale také slovesným dílem svých učitelů naděje, jež ozařovaly její založení — Jiří Pražák má na tom svůj podíl výrazný a silný, má zásluhu, jejímuž ocenění nebude na závadu ani čas. Zanechal svou líchu na roli

české vědy dobře vzdělánou, snazší práci všem poskytující, kdož přijdou ji vzdělávati po něm.

Sotva byla bez úspěšného účinku pro vlastní obor dlouholeté a nejspodstatnější vědecké činnosti Pražákovy skutečnost, že došel k této, k práci na poli práva veřejného, cestou přes studie literární z jiných odvětví právních, práva soukromého a směnečného i trestního. Jim svědčí jeho prvotiny spisovatelské. Drahnou dobu pak setrvává při úkolech, kde oblasti práva soukromého a veřejného se stýkají. Z té půdy vyrůstá jeho habilitační spis o právu vyvlastňovacím, jí náleží největší jeho monografické dílo, dvousvazkové »Spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními«, první a dosud jediný toho druhu a rozsahu spis v celém právovědčním písemnictví rakouském, jenž předpokládal proniknutí do všech oborů právních, a předpoklad ten plnou měrou splnil. Již ten velký literární čin vini z nepravdy sporé arci hlasy, které upíraly jeho autoru ducha modernosti. Právě ty moderní útvary veřejného zřízení — soudy práva veřejného — nově zavedené v ústavním Rakousku, vyžadovaly si vědecky platných dokonalých vodítek a zde bylo pro jednu větev jejich agend poskytnuto záhy a způsobem, jenž došel ocenění daleko mimo kruh posuzovatelů českých.

Hodnotou rovné a objemem mnohem větší je druhé velké dílo Pražákovovo: »Rakouské právo ústavní«, jež k nemalému zadostučinění pro původce svého v době u nás neobvykle krátké dožilo se dvou vydání. Že bylo událostí v písemnictví českém, jest ovšem samozřejmo.

Každé dílo podobného rázu podává odborným znalcům podnět, aby vyjasnili naproti osnovným jeho ideám, naproti rázu poněti určitých institucí a způsobu bližšího provedení svůj po případě více nebo méně odchylný názor a spočívá právě v tom spolu význam vynikajícího díla vědeckého, že takovým vyjasňovacím a prohlubovacím rozborům podává nové stránky, nové živé a plodné podněty, nikoliv na škodu, nýbrž na prospěch vědy. A dílo Pražákovovo nejen pozitivním obsahem svých podrobností, bystrým a důkladným propracováním celé přehledné látky, nýbrž také posléz řečenou stránkou svou vykonalo své poslání. Znalcům českého vědeckého písemnictví veřejnoprávního není nepovědomo, že právě se strany, jež rozcházela se s autorem v některých jeho základních ponětech, dostalo se vědecké hodnotě díla jeho nepokrytého uznání. Uspokojiti nemohlo a neuspokojilo arci především ty, kteří i ve spisu, jenž se ohlašoval jako soustava práva platného a jehož logická osnovost jest pevně určena úkolem, vystihnouti z daných institucí idey, na nichž toto pozitivní právo spočívá,

a v jejich světle celek i všechny části vyjasniti, výše by byli kladli úvahy a kritiku politisující anebo výlety do vzdušných říší sociologických.

Dávno před vydáním své »Soustavy« byl však autor sám naproti podobným požadavkům své stanovisko objasnil. V rektorské své řeči z r. 1892. Zde projevil tak říkajíc své credo, kteréhož připomenouti dnes, kdy hrob se nad ním právě zavírá, zvláště je naléhavo, protože charakterisuje celý ráz jeho nazírání na úkoly, jež sobě kladl. Nemoha sobě, dle vlastních slov tehdejších, »soustavu veřejného práva představití jinak, než na základě práva pozitivního«, neshledával věčného momentu, jenž by mohl býti základem rozeznávání právníckého směru nauky veřejnoprávní od »sociálního«, byť plně připouštěl možnost a upotřebitelnost t. ř. společenské metody jako pomůcky k výkladu jednotlivých institucí právních. Ale vyslovil spolu napomenutí, jemuž oprávněnosti neupře nikdo, kdo má dost nepodjatý zrak pro skutečnost, že šířený a šířící se u nás zápal pro sociologické studium k jasnosti pojmů veřejnoprávních ničím nepřispěl, ale často ji ohrozil. Pravil: »Jednu prosbu měl bych k zastancům směru t. zv. sociálního: nekalte dorostu právníckému jasné pojmy, jichž v povolání svém nezbytně má třeba... Nestotožňujte právo s mocí faktickou, nestotožňujte je však také s požadavky, třeba sebe důrazněji pronesenými kým-koliv a kdekoliv.«

Leč vytkl ještě v rektorátní své řeči zásadu jinou. Přihlížeje k obvyklému lišení práva ústavního a správního, praví: »Tázeme-li se, kterému z dotčených dvou odborů našeho předmětu důležitější úkol jest přikázán, můžeme směle dáti odpověď, že právu správnímu.« Důvodem jest mu především skutečnost, že ono »jsouc vzdálenější ryku proučích se stran, poskytuje vědě stánek bezpečný«, že dále zde možno sledovati historický vývoj s prospěchem větším než v právu ostatním, kde často kontinuita se přerušuje. I do budoucnosti, zdálo se mu, otevírají se právu správnímu čáky utěšenější než ústavnímu, a to hlavně pro zjevný úpadek theorie konstituční a úžasný úpadek parlamentarismu.

Správním právem také on sám svou dráhu akademickou započal, byv nejprve pro toto habilitován. Správnímu právu platily přechetné jeho práce monografické, a správnímu právu platily jeho poslední námahy literární: příprava soustavy rakouského práva správního pro tisk. I jest naděje, že bude moci dílo býti vydáno úplné, jako nový památník jeho pečlivé a bystré práce k tomu čelící, aby byly vyjasněny pojmy práva platného, poněvadž jen tak teprve jest možna i správná aplikace práva i jasné ponětí

o tom, kde a v čem jest třeba nápravy. A že on z vyjasnění toho očekával i plodný vliv na »zusušlechtění mravů, jehož na výsluní soudu veřejného objevuje se potřeba« — není nejméně významným rysem pro způsob jeho názoru na poslání vědy veřejnoprávní.

Poet zevních dostalo se zvěčnělému za života hojně. Lesk jejich netrvá dlouho, osudem jejich jest brzké zapomenutí. Jen dílo ducha dělnou rukou a bystrou hlavou z pevných základů ideových důsledně zbudované přetrvává hroby. Čest díla takového je nerozlučně spojena s jeho jménem.

